

Ptičiji let u sjedinjenje

S.H. Nasr

Meditacije o 'Attar'ovom delu Mantiq al-tayr

I Salomon nasledi Davida pa reče:

O ljudi!

Gledajte! Naučili smo govor ptica

(Mantiq al-tayr)

(Qur'an, XXVII; 16)

Naše „Postaje ptica“ (maqamat-i tuyur)

prikazuju noćno uspinjanje duše

zaljubljene ptice.

(Attar, Khusraw-namah)

Svi oni koji se ne osećaju sasvim lagodno u ovom svetu prolaznih senki i koji nastoje da pronađu svoje rajsko poreklo, pripadaju porodici ptica koje, ma koliko da su krila njihovih duša neiskusna, možda zaista lete prema prostoru Njegovog Prisustva. Mantiq al-tayr, delo Farid al-Din' Attar'a, velikog pesnika, gnostičara i zaljubljenika u Boga, predstavlja u stvari jednu odu posvećenu toj porodici krilatih bića. I među ljudima ima članova ove porodice. To su oni koji neprekidno tragaju za istinom, oni od kojih su mnogi pozvani, a samo neki odabrani. Sam šejh je svojim rimovanim kupletima sa 4458 stihova dao naziv Zaban-i murghan, doslovce Govor ptica ili Maqamat-i tuyur, Postaje

ptica¹. Govor ptica (Mantiq al-tayr) srećemo u Kur'anu pod naslovom „Bog podučava Salomona“. Ovo delo neprolazne vrednosti doprinelo je da 'Attar konačno postane poznat u svetu. Ovo remek-delo sufijske književnosti, ako uzmemo u obzir unutrašnji smisao Salomonovog poznavanja govora ptica, ne predstavlja samo penetraciju u značenje stranih govornih formi², već i specifičnu obradu tipova i klasa bića, koja se nalaze u spiritualnoj potrazi za istinom. Stoga, ovo delo ne tretira govor samo jedne životinjske vrste, već ptica čija krila direktno simbolizuju prauzornu realnost leta i uspinjanja duše, nasuprot svim ponižavajućim i degradirajućim snagama ovoga sveta, a to na kraju vodi do bekstva od ovozemaljske ograničenosti, kao što i sam 'Attar navodi:

Kazivao sam ti govor ptica, reč po reč.

Potrudi se da ga shvatiš, neupućeni!

Zaljubljene ptice se oslobađaju

i beže iz kaveza pre smrtnog časa.

Svi zaljubljeni imaju nešto specifično,

Ptice imaju svoj jezik.

– Još pre Simurga stvoren je eliksir,

bio je poznat jezik svih ptica³

Naslov Mantiq al-tayr istovremeno upućuje na govor ptica ili spiritualnih bića, na njihovo okupljanje i ujedinjenje i na ono ezoterično znanje koje je plod spiritualnog putovanja. u stvari sama

reč „mantiq“ implicira i govor i značenje koje uključuje logičke kategorije⁴. Te logičke kategorije su još uvek previše udaljene od suprotstavljanja spiritualnom, kao što se može videti i u prethodnom poglavlju.

Ne može se govoriti o suprotstavljanju spiritualnom u pravom smislu te reči, jer ove logičke kategorije imaju krajnje ishodište u Božijoj reči.

Pre 'Attar'a je takođe pisano o pticama i njihovom govoru, njihovoj nostalgiji za Božijim dvorom, patnji i teškoćama koje ih prate na putu do njega, kao i o onima koje na kraju stižu do svog cilja. Ibn Siina je još dva veka ranije napisao Risalat al-tayr (Rasprava o ptici). Posle njega i Abu Hamid al-Ghazzali, slavni teolog, piše raspravu na istu temu. Ova rasprava spada u njegova manje poznatela⁵. Mada 'Attar crpe građu za Mantiq al-tayr od svojih slavni prethodnika, njegov pristup je ipak drugačiji. Dok Ibn Sina postupa sa intelektualnom vizijom, dozvoljavajući duhu povratak njegovoj nebeskoj porodici i dok Ghazzali tretira ovu temu prikazujući bespomoćnost i patnju onoga koji traga za istinom i kome je Božja ljubav i milost jedini spas, 'Attar unosi u svoje delo vrhunsko spiritualno i mističko iskustvo sjedinjenja. Od Ghazzali'ja preuzima motiv patnje, zahvaljujući kojoj ptice na kraju ulaze u dvor Nebeskog Kralja. Međutim 'Attar ide i dalje od Ghazzali'ja. Prolaskom kroz najvišu inicijalnu postaju, biva uništeno i time se uzdiže u postojanje u okviru Njegovog Bića. Tako se svakoj ptici pruža mogućnost da najpre spozna sebe samu, a zatim da spozna Sebe u okviru Njegovog Bića. Blagoslovljeni Prorok i sam kaže:

Onaj ko spozna sebe, spoznao je i Boga⁶

Posmatrajući Simurg-a ptice ne otkrivaju samo njegovu lepotu⁷, već se ogledaju u Njegovom Biću, koje je suština svih bića.

Mantiq al-tayr počinje jednom alfom, koja je ogledalo omege spiritualnog života, jer u svom uvodnom delu sadrži opis Njegove Suštine, koji predstavlja blaženu viziju Simurg-ove duše, koja se javlja jednoj ptici.

*O Ti nevidljivoj,
Čitav nemir si Ti, ali niko nema takvo lice.
Duša je skrivena u telu, a Ti u duši.
O Ti, tajno u tajni, o Ti dušo druge duše!
Mada je Tvoje umeće skriveno u srcu i duši,
Ono se ujedno manifestuje kroz njih.
Vidim da si Ti manifestacija čitavog
svemira.
Pa ipak, na ovom svetu nema nijednog tvog
znaka⁸.*

U svom raspodničnom komentaru prvog svedočenja (shanadah), „Nema boga do Allaha“ (La ilaha illa 'Llah), 'Attar ne govori samo o Allahovim imenima i atributima. On se ne bavi samo katafatičkim ili apofatičkim teološkim izlaganjem, već vodi ushićenog čitaoca kroz simboličan jezik spoznaje (ma'rifah), iz kojeg izbija usplamtela Božja Ljubav prema spoznaji jedinstva, koje u najširem smislu nije ništa drugo do „transcedentno jedinstvo postojanja“ (wadhat al-wujud)⁹, odnosno spoznaja koju je moguće ostvariti tek nakon prolaska kroz sve teškoće kosmičkog putovanja i kroz vrata uništenja, i tek nakon viđenja Simurg'a, što u isti mah uništava i posvećuje.

Kroz pesme u slavu Jedinog, 'Attar dospeva do slavljenja Proroka kao savršenog čoveka, Logosa, koga je Bog prvo stvorio kao uzor svih svojih kasni-

jih stvorenja
i zbog koga
i postoji
redosled
stvaranja. For-
mula „La ilaha
illa Llah“ sadrži
misao o jedinstvu
postojanja. Što
se tiče drugog
svedočenja islama
„Muhammad un
rasul Allah“, ono ne
upućuje samo na to da je
Muhammad Allahov glasnik,
već da sve manifestacije,
sve pozitivno u kosmičkom
poretku dolazi od Boga. Ne
može se reći da je ovo drugo
svedočenje slabija potvrda jedinstva
(al-tawhid) od prvog svedočenja.
Ono u stvari proizilazi iz ovog
prvog 'Attar'ova vizija Si...
čini da on postane svestan
da je blagoslovljeni Prorok:

*Vođa noćnog uspinjanja i
provi među stvorenjima,
Senka Istine i Sunce Nje-
gove Suštine,
Gospodar dva sveta i kralj svega postojećeg,
Sunce duše i uzdanica svih bića,
Njegovo svetlo je bilo zajednički cilj;
Bio je prouzročitelj svega postojećeg i
nepostojećeg.
Kada je Istina ugledala ovaj svetli dar,
Od njegovog svetla je stvorila sebi čistu
dušu,
A njemu ovozemaljska stvorenja.¹⁰*

Kroz poeme u slavu Boga i nje-
govog Proroka, koje sadrže duboke,
metafizičke istine, rađajući na taj način
plodove na stablu spoznaje, 'Attar

*Simurg, mitska ptica koja simbolizuje Boga u
jednoj od velikih sufijskih alegorija.*

*Detalj minijature koja prikazuje zbor ptica,
turkmenski stil, 899/1493.*

kreće na putovanje ptica, odnosno put-
ovanje čija je omega sadržana u tački
alfa mističnog epa. On vraća čitaoca u
carstvo zemaljskog postojanja i ropstva
profanog čoveka, koji je bio upleten u
prizmu strasti, vraća ga pticama, koje
su zarobljene u kavez daleko od mesta
u kome su živele od rođenja do tada.
Ovaj uvodni deo ima za cilj da pod-
seti čitaoca na to da je sama poema plod
najviše vizije, kao i na to da je vođa, koji

govori pticama o svim opasnostima koje vrebaju na putu do Simurg-a, i sam ranije krenuo na to putovanje, pa mu je povereno da bude predvodnik. Uvodni stihovi poeme *Mantiq al-tayr*, koja predstavlja jedno od najznačajnijih dostignuća sufijske poezije, otkrivaju prirodu i stepen inspiracije njihovog autora, omogućavajući onome ko traga za istinom da se sasvim preda tom svom poslu kako bi se uverio da taj njihov vođa nije tek neki jeretički plagijator, već neko ko je pre njih krenuo na putovanje do Jedinog, jedino putovanje dostojno poduhvata u ovom našem prolaznom životu.

Sadržaj ove poeme je sam po sebi jednostavan. Ptice se sastaju da bi izabrale svoga kralja, jer veruju da harmoničan i srećan život i nije moguć bez njega. Pupavac se podiže i predstavlja kao Salomonov glasnik tvrdeći da ga ovaj šalje kraljici od Sabe. Po njegovom mišljenju, jedino je Simurg dostojan da bude njihov monarh. Svaka ptica nalazi neki izgovor ne bi li izbegla donošenje konačne odluke o polasku na put. Pupavcu polazi za rukom da im da zadovoljavajuće odgovore i da na taj način otkloni sve njihove sumnje. Tako na kraju uspeva da ih pripremi za putovanje i susret sa Simurg-om. Ptice biraju pupavca za svoga vođu, a zatim im on govori o etapama predstojećeg putovanja. Odgovorivši na sva njihova pitanja, pupavac uspešno savladava sve

Kroz poeme u slavu Boga i njegovog Proroka, koje sadrže duboke, metafizičke istine, rađajući na taj način plodove na stablu spoznaje, Attar kreće na putovanje ptica, odnosno putovanje čija je omega sadržana u tački alfa mističnog epa.

teškoće. Na taj način privode krajupripreme za opasno putovanje. Prelaze sedam dolina kosmičke planine Qaf, na čijem vrhu živi Nebeski Kralj. Ovih sedam dolina vode na vrh, koji dodiruje prazninu. To su doline traženja (talab), ljubavi ('ishq), spoznaje (ma'rifat), zadovoljstva (istighna'), jedinstva (tawhid), čuđenja (hayrat), siromaštva (faqr) i uništenja (fana').¹¹ Ove etape putovanja su istovremeno kosmičke doline, kojima luta duša upućenog.¹²

Na kraju ptice stižu do Simurg-ovog prebivališta. Najpre menjaju svoj lik, a zatim svaka ptica u Simurg-u vidi sebe, kao u ogledalu. Trideset ptica (simurgh, na persijskom jeziku) vide da je Simurg sasvim drugačiji od njih, a u isto vreme shvataju da on nije ništa drugo do Biće njihovog bića.

Polazeći na put, svaka ptica dobija posebno ime, zavisno od svojih karakteristika, što simbolizuje različite tipove ljudi i specifičnu duševnu moć. U stvari svaka ptica predstavlja neki aspekt ili tendenciju ljudske duše, kao i specifičan tip duše izveden na osnovu pitanja koja su ptice postavljale. Među pticama su pupavac, pastirica, papagaj, jarebica, soko, šumska veštarka, slavuj, paun, fazan, grlica, gugutka, češljugar i beli soko. Njihov opis otkriva specijalne sposobnosti i nadarenosti, a u isto vreme i njihove ograničavajuće i inhibitorne karakteristike.

Tako su se ptice okupile da bi se pripremile za let na kosmičku planinu (Qaf). Njihove diskusije predstavljaju specifičan odraz rasprava koje se vode između šejha i njegovih učenika u sufijskim redovima, a sadrže najdublje i najsuptilnije opise problema i pitanja koja se tiču onih koji zaista polaze na putovanje stazom spiritualne realizacije. Svaka ptica govori o sebi samoj, što podseća na druga klasična islamska dela o životinjama, kao što je Rasa'il o Ikhwan al-Safa.¹³

Pupavac, koji postaje vođa puta, a koji simbolizuje sufijskog šejha, murshid-a ili pir-a, asocira na Salomona i na dvor kraljice od Sabe. I Salomon je bio kraljev poslanik, pošto je samo jedan kraljev prijatelj dostojan da vodi druge do Njegovog prisustva.¹⁴

Palo je samo jedno pero, a uzbuđenje i nemir

zahvatiše celu zemlju.

Sada se to pero čuva u državnom muzeju.

Zato se i kaže, „Traži znanje u Kini.“¹⁵

Ako je samo jedno pero ove ptice izazvalo da se čitav narod tako uznemiri i zapadne u stanje ekstaze, šta bi tek bilo da je taj narod video Njeno Lice! Pošto im je pupavac objasnio kako izgleda Njeno prisustvo, ptice, onako uznemirene, otpočese pripreme za putovanje. Međutim, nije bilo lako savladati gravitacijsku silu duše. Vatrene duše pronalazi hiljade isprika ne bi li izbegla plamen pročišćavanja. Tako svaka ptica nastoji da nađe neki izgovor. Slavuj, simbol ljubavi pre svega prema spoljašnjoj lepoti, koja sjedinjuje¹⁶ i pleni na prvi pogled, izgovara se svojom zaljubljenošću u ružu. Tvrdi da sve njegove teškoće i problemi nestanu kada

je vidi. Na to mu pupavac odgovara da ruža vene, da je njena lepota kratkog veka, a oni traže večnu lepotu.

Papagaj, simbol ljubavi prema zemaljskom postojanju i njegovom produženju, tvrdi kako upravo traga za vodom života, koja će život na ovom svetu učiniti večnim. Zadovoljan je time i nema drugih ciljeva. Pupavac mu odgovara da je duša baš zato stvorena da bi na kraju bila žrtvovana Bogu. Stoga je postojanje Njegova potpuna realizacija i raison d'être, a otuda i Njegova najveća radost i blaženstvo.

Paun, koji je na početku bio u raju, ali je docnije pao na zemlju jer je pomogao sotoni da odvrati Adama od njegove rajске nevinosti i perfekcije, traži savršenstvo nematerijalnog raja, tvrdeći da Simurg-ova vizija kratkog veka. Paun podseća na mnoge ezoterike, koji rajska zadovoljstva traže u sebi, a ne u relaciji sa Bogom, da i ne govorimo o Bogu, koji kako kaže 'Attar, traži kuću umesto „kućnog gazde“.

Na sličan način i druge ptice pronalaze neki izgovor, u zavisnosti od toga koliko ih ograničava njihova vizija budućnosti ili neka lična pasija kojom su obuzete. Patka, koja čitav život provodi u kupanju i koja simbolizuje površno upražnjavanje religijskih obreda bez zalaženja u njihov istinski smisao, ne želi da napusti omiljenu vodu. Ni jarebica, simbol bogatih ljudi, čija je strast dragoceni nakit, nije voljna da napusti svoj kamen. Bradati grifon, koji simbolizuje svetovnu, političku moć, takođe se nerado odriče svoga uticaja na ljude koji imaju dobar položaj i vlast na ovom svetu. Soko, simbol onih koji čeznu za blizinom zemaljskog kralja i svetovnom vlašću, ne želi da izgubi svoju poziciju miljenika dvora. Čaplja,

Zbor ptica, turkmenski stil, 899/1493. Ptice hodočaste na dvor svoga kralja Simurga. Trideset ptica, umornih od putovanja na kraju otkrivaju da su one same Simurg (si murg na persijskom znači trideset ptica).

simbol tuge i depresije, ne želi da prekine ovo neprekidno menjanje svog fizičkog stanja, koje podseća na nemirne morske talase. Sova, simbol tvrđičluka, ne bi htela da ode iz svog usamljenog kutka, Zeba, simbol ljudske slabosti, daje izgovor da su ljudska bića isuviše jednostavna da bi mogla videti pticu Simurg. Zbog toga radije nikuda neće ići. Međutim, pupavac uspešno opovrgava sve razloge, koje ptice navode, pokušavajući da izbegnu to putovanje preko kosmičkih planina do Simurg-a. Pupavac ovde podseća na spiritualnog gospodara što otklanja sve slabosti duše, koje se manifestuju u vidu prepreka na putu njegovih učenika. Pošto su saznale sve tajne puta koji ih očekuje i čule pupavčevo mišljenje o njihovim sumnjama i dilemama, ptice donose konačnu odluku o putovanju.

U ovoj etapi, odnosno u dvadesetom poglavlju poeme *Mantiq al-tayr*, 'Attar nas upoznaje sa pričom o šejhu San'an-u, i ovaj deo spada u sam vrh sufijske literature. Najveći deo 'Attar'ove ode verovatno je zasnovan na ranim pričama o islamskim halifama ili drugim uglednicima, koji su posećivali hrišćanske manastire, najčešće smeštene na pustim mestima daleko od sveta, gde je priroda pokazala sve svoje čari.¹⁷ 'Attar govori o slavnom sufiji, dostojnom poštovanja, koji se zaljubljuje u mladu hrišćanku nakon pedeset godina duhovne prakse. U to vreme je već imao na stotine učenika. Spreman je da se radi ove ljubavi odrekne svoje slave, ugleda, duhovne funkcije, pa čak i svoje vere. Izgarajući u ljubavi prema mladoj hrišćanki, nosi pojas hrišćanskog kaluđera i pije vino. Čak gaji krdo svinja. Suočen je sa svim mogućim prekorima, međutim nikakva sila ovoga sveta nije

mogla pokolebati njegovu usplamtelu ljubav. Zato u pesmi kaže:

*Proveo sam mnoge noći u asketskim vežbama
Ali nijedna ne beše sjajna kao ova.
Svako ko doživi jednu ovakvu noć,
Dočekaće jutro usplamteo od strasti.
O Bože, kakvi su ovo znaci noćas?
Da li je kucnuo čas strašnoga suda?
Razum, strpljenje, umrli drug,
Kakva je to ljubav, kakva je to patnja,
šta je to?¹⁸*

Uzalud su bili svi pokušaji učenika da vrate svoga šejha na pravi put. Na kraju, tek na intervenciju Proroka, koji se javlja u imaginarnom svetu snova, šejh se vraća ostvarenju prvobitnog cilja, prolazi kroz obred pranja i ponovo pristupa islamu.

'Attar u ovoj priči na izuzetno slikovit način govori o snazi ljubavi, unutrašnjoj i spoljašnjoj prirodi čoveka, značaju postojanosti učenika u odanosti gospodaru, dočarava gordost koja je rezultat vlastitog ubeđenja o religijskom životu i mnoge druge elemente spiritualne staze. Nijedna stranica persijske književnosti nije tako dirljiva kao opis ljubavi ovog poštovanog sufijskog šejha prema lepoj hrišćanki.

Međutim, još jedan i ujedno najvažniji biser mudrosti skriva se u ovom remek-delu, a tiče se ezoterizma kao takvog. Privlačnost koju Šejh oseća prema jednoj hrišćanki jasno aludira na „ikonoklastički“ i „skandalozan“ karakter svega onoga što se tiče nadformalne esencije vis-à-vis formalnog sveta. Međutim to takođe jasno ukazuje i na prevazilaženje religijskih međa posredstvom ezoterizma. Ovde žena nije samo simbol ljubavi, već „skandalozna“ vrsta,

a kao hrišćanka predstavlja biće iz drugog verskog univerzuma. Posredstvom ljubavne privlačnosti - koja ovde predstavlja ostvarenu spoznaju - sufijski šejh ne prelazi samo iz sveta formi u svet suštine, već prevazilazi verske međe. Ova originalna 'Attar'ova priča nije samo vrhunski pesnički pristup temi ljubavi, koja privlači, prožima i menja, već iz nje izvire jaka potvrda uloge ezoterizma u eventualnom prelasku granica verskih univerzuma. Čini se da 'Attar nastoji da klasičnim jezikom sufijske poezije objasni da je istinski ekumenizam u suštini ezoterične prirode i da jedino posredstvom ezoterizma čovek može prodreti u smisao drugih formalnih univerzuma.¹⁹

Nakon dugotrajnih priprema, ptice konačno u ovom delu epa kreću prema Simurg-u. Birajući pupavca za gospodara, ptice su zadovoljile svoju potrebu da imaju vođu. Dale su obećanje da će se povinovati njegovim uputstvima. Dolina ispred njih na prvi pogled izaziva u njima duboku bojazan. Iznenadene su što na stazi osim njih nema drugih ptica. Pupavac im objašnjava da Njegovo Visočanstvo Kralj nastoji da spreči da mu se bilo ko približi. Onaj ko traga za istinom, mora biti osposobljen za to, a takvih je uvek malo.

Pupavac izlaže sve teškoće tog putovanja. Na pitanje zašto je uvek i u svemu potreban, pupavac navodi stari

razlog o nužnosti proroka i spiritualnog vođe, koji ga u stvari zastupa na ezoteričnom planu. kao što Bog bira Proroka, i spiritualni autoritet, šejh, bira se odozgo. bez blagoslova Prorokovog autoriteta, koji je zauzet ljudskim utelovljenjem samog Logosa, nijedna inicijalna funkcija ni spiritualni autoritet neke autentične vrste nisu mogući.

Druga ptica se žali pupavcu na teškoće sa kojima se moraju suočiti na tom putu i na to što je ostvarenje cilja neizvesno. Ovaj odgovara da ih iza cilja čeka istina, pa se stoga isplati čak i život izgubiti na ovoj stazi. Što se tiče teškoća koje će se pojaviti na njihovom putu, većina ptica dolazi do zaključka da se koreni duše nalaze duboko u stvaralačkom svetu raznovrsnosti i da je čovek, kao i druga bića isuviše zastranio u svojoj rasejanosti, da bi mogao usredrediti svoj um i dušu

*Neverovatnim pesničkim
umećem ukomponovanim
sa najvišim etapama spiri-
tualne realizacije, Attar je
izuzetno lepo naslikao kraj-
nji cilj ljudskog postojanja,
koji je moguće ostvariti jedi-
no posredstvom putovanja
ptičje duše na vrh kosmičke
planine i preko nje.*

na Tvorca.

Stideći se počinjenih greha, jedna ptica tvrdi da je beskrajno zahvalna Bogu na njegovoj milosti. Pokušava da objasni pupavcu svoju manu, odnosno sklonost stalnoj promeni stanja i raspoloženja. Pupavac tvrdi da se kroz spiritualnu praksu ova slabost postepeno može otклонiti. Jedna druga ptica iznosi svoju zabrinutost zbog zamki u koje može upasti usplamtela duša. Dobija odgovor da duša zaljubljenog na kraju ionako mora biti osvojena. Treća ptica se plaši đavola kao iskušenja, na šta joj pupavac

odgovara da je đavo onoliko moćan koliko je čovek privržen svetovnosti. Neprijatelj je već jednom ovladao ovim svetom. Pupavac takođe tvrdi da je odanost vladajućim porodicama i njihovom dvoru prepreka na putu do istine., Slično je i sa ljubavlju prema spoljašnjim formama, koje su kratkog veka. Jedino je lepota Nevidljivog vredna ljubavi. Pupavac, simbol duhovnog vođe, na sličan način vešto odgovara pticama na druga važna pitanja koja se tiču teškoća s kojima se suočavaju svi oni koji su nezadovoljni sobom, mestom na kojem se nalaze i svojom potrebom da traže i nađu. Odgovarajući na ptičja pitanja, pupavac asocira na sufijskog šejha i njegove učenike.

Na kraju pupavac nabraja sedam dolina koje treba preći, opisujući svaku od njih. Polazi od doline traženja, (wadi-γi talab) a zaveštana dolinom uništenja (wadi-γi fana') koja vodi do održanja postojanja u Bogu (baq'a):

Malo po malo i oslobodićeš se svega što je suvišno.

Onda počni spiritualno povlačenje.

Kada tvoje unutrašnje biće postane nesebično

Prevazićićeš dobro i zlo i postaćeš miljenik Boga

*Dostojan uništenja.*²⁰

Pošto su čule opis ovih sedam dolina, ptice lete u prvu dolinu na sudbonosno putovanje. Godinama lete nad usponima i ponorima kosmičke planine. mnoge su izgubile život; neke su se zadržale u jednoj od srednjih postaja. Od velikog broja ptica koje su krenule na put, samo nekoliko stiže do Simurga. Mnoge su bile pozvane, ali je samo nekoliko odabrano. Evo šta biva sa tih

nekoliko ptica koje su stigle do Njegovog Veličanstva:

*Posmatrale su Ga, mada tome nisu dorasle,
Ne znajući kako u stvari izgleda,
Ne primećujući, ne rasuđujući i ne shvatajući.*

*Sevnu samo jedna iskra iz Njegovog
Savršenog Bića.*

I stotinu svetova nastade u trenu.

Stotinu hiljada sunca,

Stotinu hiljada meseca i zvezda, čak i više.

Gledaju ih čudeći se,

*Dok se oni kao atomi grupišu u igri.*²¹

Pred Njegovim Veličanstvom ptice počinju da drhte i gube nadu u svoju sposobnost da Kralja gledaju u lice. Glasnik sa Kraljevog dvora nastoji da ih odvрати od daljeg puta tvrdeći da će se od svetla Njegovog Veličanstva pretvoriti u pepeo. Međutim, ptice ne odustaju od svoga cilja da bar trideset od njih hiljadu stigne do cilja. zato produžavaju putovanje. Zapravo ptice bi iznad svega volele da poput noćnog leptira ulete u svetlo Njegovog Veličanstva. Ovde se upoznaju sa pričom o Jusufu iz Plemenitog Kur'ana i na taj način postaju svesne činjenice da je njihovo nebesko Biće zapalo ropstva zbog izdaje, kao što se desilo i Jusifovoj braći. Da li će ikada ptice u Jusufu prepoznati kralja? Da li će on ikada priznati da je to što u stvari jeste?

Sama borba za ostvarenje ciljeva koje su ptice sebi postavile utiče na to da se one transformišu sve dok, iznenada, kroz njihovo biće ne počne realizacija Njegovog Bića. Trideset ptica (si murgh) realizuje se kroz pticu Simurg.

U tom trenutku, u odrazu svoga lica, Simurg (trideset ptica) ugleda lice večnog Simurg-a. Shvataju da Simurg

nije ništa drugo do ovih Si-murgh. Zavrti im se u glavi od zaprepašćenja. Si-murgh (trideset ptica) ogleda se u Njemu, a Simurg u svima njima. Pogledaju Simurg-a i vide Simurg-a, pogledaju sebe i opet vide Simurg-a. Tada pogledaju odjednom u oba pravca i vide da su Simurg i Simurg (trideset ptica) jedno te isto. Postoje dva Simurg-a, a u stvari jedan: da, samo jedan, a ipak nije jedan. Ovaj je onaj, a onaj ovaj. Ovo nikome u čitavom svemiru nije bilo jasno. Čudili su se kako je to moguće i tako ostali na stupnju površne meditacije.

Kako im ništa nije jasno, postavljaju pitanja Simurg-u, ali ne koristeći govor. Preklinju ga da im otkrije veliku Misteriju ne bi li rešili zagonetku „svoje“ i „njegove“ suštine. Takođe ne koristeći govor, Njegovo Veličanstvo ovako odgovara: Moje sjajno Veličanstvo je u stvari jedno veliko Ogledalo. Onaj ko dolazi ogleda se u tom ogledalu: i vidi sebe celog, telo i dušu, dušu i telo. Otkako ste se pojavile kao Si-murgh (trideset ptica) vas trideset (si) se ogleda u tom ogledalu. Ako dođe četrdeset ili pedeset ptica, i pred njima će se skinuti veo. Ako dođe bezbroj ptica, opet ćete videti sebe i svoja bića u ogledalu... Daleko sam, suviše daleko od Simurg-a (trideset ptica), jer sam ja glavni i večni Simurg. Stoga čak i ako vas moja svetlost proguta, ponovo možete naći svoje biće u meni...²²

Izgoreti u Simurg-ovoj svetlosti znači ne znati da li sam ja ti ili si ti ja.

Kad sam se izgubio u Tebi, nestalo je tog dualiteta.²³

Ali, ovo je nedostižno sve dok čovek nastoji da sebe uništi pomoću realizacije svoga Bića.

Nestani da tvoje biće nađe svoje mesto;

Jer, sve dok je tebe, biće neće moći da se ustanovi u Tebi!²⁴

Neverovatnim pesničkim umećem ukomponovanim sa najvišim etapama spiritualne realizacije, Attar je izuzetno lepo naslikao krajnji cilj ljudskog postojanja, koji je moguće ostvariti jedino posredstvom putovanja ptičje duše na vrh kosmičke planine i preko nje. Prvobitnu viziju tog cilja bilo je moguće stvoriti pomoću jednog dela sa svetom inspiracijom kao što je ova 'Attar'ova poema. Mantiq al-tayr, delo sufijskog mudraca iz Nišapura, gnostičara i umetnika, pripada islamskoj umetnosti. Kao i druga remek-dela tradicionalne literature – i umetnosti uopšte – i ova poema ima alhemijско dejstvo na dušu, koje bar na trenutak, pomera ograničene međe zemaljske egzistencije.

Preveo Predrag Kiš

Napomene

- ¹ Vidi B. Forouzanfar: Sharh-i ahwal wa naqd wa tahlil-i athar-i Shaykh Farid al-Din Muhammad-i 'Attar-i Nayshaburi, Teheran, 1340. sunčeve godine, (po Hidžri), str. 313. Ova izvrsna 'Attar'ova studija sadrži detaljnu analizu dela Mantiq al tayr (313-394). O životu i delima ovog sufijskog šejha (VI/XII vek) takođe pogledaj u S. Naficy: Justuju dar ahwal wa atar-i Farid al-Din Attar-i Nayshaburi, Teheran. 1320. sunčeve godine (po Hidžri); H. Ritter, Philologika X. Der Islam, knjiga 25. 1393. str. 134-173; H. Ritter, Das Meer der Seele, Lajden, 1955; i Colloquio Italo-Iraniano sul Poeta Mistico Fariduddin 'Attar, Academia Nazionale dei Lincei, Rome, 1978.
- ² Veština u kojoj se Salomon usavršava u okviru sufijskog umeća ovladavanja jezikom implicira moć prodiranja u smisao stranih formi, kao i sposobnost spoznavanja smisla spiritualnih stanja, i postaja kroz koje iskušenik mora proći.
- ³ Mantiq al-tayr, priredio M.J. Mashkur, Teheran, 1337. sunčeve godine (po Hidžri), str. 316. Mi smo uradili prevod ovog Attar'ovog poglavlja, uz napomenu da postoje razlike u formulaciji nekih izraza. Odsada, sve primedbe u vezi s ovim delom, odnosiće se na ovo izdanje, koje u naučnim krugovima važi za najbolje. Što se tiče prevoda Mantiw altayr na evropske jezike, vidi M.Garcia de Tassy, Mantic Ut-tair, ou Le Langages des oiseaux, Paris, 1863; Edward

Fitzgerald: Bird Parliament, 1889, preštampano u Fitzgerald, Selected Works, London, 1962; G.M. Abid Shaikh: Translation of Mantik ut-tair, Ahmedabad, 1911; The Conference of the Birds, prevod R. Masani, Mangalore, 1924; The Conference of the Birds, prevod Garcia de Tassy's French

S. C. Nott, London, 1954; i The Conference of the Birds, preveo i napisao predgovor Afkhan Darbani i Dick Davies, Harmondsworth, 1984.

- 4 Na persijskom, kao i na arapskom jeziku, reč „mantiq“ znači logika ili značenje, dok „nutq“ od istog korena znači govor. U islamskoj misli, kao što je već pomenuto, logika predstavlja prvi korak na putu do mudrosti, mada je još uvek daleko od suprotstavljanja spiritualnom, i tretira se sa mnogo govornih slika. Uzmimo za primer Suhrawardijevo delo Hikmat al-Ishraq, pa čak i delo najpoznatijeg peripatetičara, Ibn Sina'e, Mantiq al-mashriqiyyin. Vidi H. Corbin: Avicenna and the Visionary Recital, prevod W. R. Trask, New York, 1960; Corbin: En Islam iranien, knjiga II; Cosmological Doctrines, III deo.
- Što se tiče logike i ostvarene spoznaje, koje su dostupne jedino uz pomoć intelekta u njegovom originalnom i nesavremenom smislu, vidi F. Shuon: Logic and Transcendence; Shuon: From the Divine to the Human, prevod G. Polit i D. Lambert, bloomington (Indija) 1982; Nast: Knowledge and the Sacred.
- 5 U ovim studijama vidi Corbin: Avicenna..., str. 193 i dalje. Al-Ghazzali'jev brat, slavni sufija Ahmad al-Ghazzali, takođe je napisao o pticama jednu raspravu izuzetne literarne vrednosti, koja u stvari predstavlja preradu dela njegovog brata (Arabic work).
- 6 „Man 'arafa nafsah faqad 'arafa rabbah.“ Prethodni hadith ima mnogo značenja. Najdublje značenje se odnosi na cilj i svrhu 'Attar'ovog epa.
- 7 Iako savremeni persijski nema rod, reč Simurg upućuje na ženski rod, jer je prvi Simurg-ov avestijski predak, saena meregha pripadao ženskom rodu. Drugo, i arapski termin za simurgh (al-'anq'a) je ženskog roda;
- Konačno, po Attar'ovom shvatanju Simurg u najširem smislu upućuje na Božije Biće (al-Dhat), koje u sufijskoj literaturi odgovara terminu Draga. Osim toga, i sama reč „al-dhat“ je ženskog roda u arapskom jeziku, što je odraz metafizičke istine po kojoj unutrašnja dimenzija Boga, koji se identifikuje sa Lepotom i Beskrajem, predstavlja prototip ženske prirode, pa stoga Simurg u najširem smislu pripada ženskom rodu. Međutim, u nastojanju da ostanemo dosledni originalu, kada 'Attar pomoću rečishah aludira na Simurg-a, umesto termina kraljica upotrebljen je termin kralj, a umesto ona on.
- 8 Mantiq al-tayr, str. 6.
- 9 Mnogobrojne zablude koje se tiču značenja „wahdat alwujud“ nose indirektnu potvrdu ezoteričke prirode datog principa. „ Wahdat al-wujud“ nije ništa drugo do jedinstvo (al-tawhid) u njegovom najširem smislu. Međutim, ovo shvatanje nije bilo dostupno ni filološkoj ekspertizi, ni najpreciznijim intencijama, kao ni oštromnom, analitičkom oruđu razuma. Kao što je Rumi rekao, čoveku bi bio potreban ronilac koji može da roni u velike morske dubine
- da bi mu sa morskog dna doneo biser. Samo je srce kadro da shvati smisao ovog principa „Wahdat al-wujud“, a da pri tome ne negira transcendentnost Boga niti tvrdi da je Bog nezavisan od svega zbog postavke koja glasi „Šta je ono što nije Bog“ (ma siwa 'Llah), koja u stvari predstavlja skrivenu formu politeizma. O značenju „wahdat al-wujud“ i njegovoj razlici od politeizma, kako se on obično shvata, vidi T. Burckardt: An Introduction to Sofi Doctrine, preveo D.M. Matheson, Wellingborough, 1976, str. 28-30.
- 10 Mantiq al-tayr, str.18-19
- 11 Ibid, str. 227-291. Simurg u stvari simbolizuje Božije Biće koje vlada ovim svetom, a istovremeno i Boga kao Tvorca svega postojećeg i izvora svih manifestacija. Tačka na vrhu planine Qaf predstavlja beskraino nebesko prostranstvo, a ujedno izvor života na kosmičkoj planini. Osim toga, to je tačka na kojoj se sureću dva poretka, stvoreni i nestvoreni. Odatle, iz Simurg-ovog prebivališta, uspostavlja se veza sa Logosom i Intelektom, koji mogu biti stvoreni i nestvoreni, zavisno od toga kako je predviđeno.
- 12 O sufijskim stanjima i postajama vid S.H. Nasr: Sufi Essays, London, 1972, V poglavlje; o gnostičkoj podeli unutrašnjosti kosmosa vidi Nasr: An Introduction to the Islamic Cosmological Doctrines, XV poglavlje.
- 13 Vidi Ikhwan al-Safa': Dispute between Man and the Animals, preveo na engl. jezik J. Platts, London, 1869; i L. Goodman: The Case of the Animals versus Man Before the King of the Jinn, Boston, 1980.
- 14 'Attar još jednom dokazuje večnu istinu, koja je često potiskivana u drugi plan, po kojoj jedino ljudsko utelovljenje Logosa, Prorok, mada se on drugačije shvata u različitim religijama, može povesti čoveka do Boga. Nema autentične i potpune spiritualne realizacije bez tradicije. Poslanička pozadina je osposobila pupavca da vodi ptice do Kralja.
- 15 U vezi sa čuvenim hadith-om.
- 16 U stvari, svaka lepota predstavlja unutrašnje deljenje i oslobađanje samo ako posmatrač shvata sve oblike lepote kao odraz Njegovog lika.
- 17 Vidi Forouzanfar, citat, str. 320, pa nadalje. tačnije, Forouzanfar dovodi u vezu Attar'ovu priču o Šejhu San'an-u sa jednom sličnom pričom na persijskom jeziku, koja se nalazi u jednom rukopisu Aya Sophia-e, br. 2910, u raspravi pod naslovom Tuhfat al-muluk, koja se pripisuje Abu Hamid Muhammad al-Ghazzali-ju.
- 18 Mantiq al-tayr, str. 85. pa nadalje
- 19 O ovoj fundamentalnoj i za ovu raspravu prikladnoj temi vidi F. Schuon: Esoterism as Principle and as Way, i 'Islam/Christianisme-Visions d'Oecumenisme esoterique, Milano, 1981
- 20 Mantiq al-tayr, str. 284
- 21 Ibid, str. 293.
- 22 Corbin: Avicenna..., str. 201-202.
- 23 Mantiq al-tayr, str. 267.
- 24 Ibid, str. 304.

Govor ptica

Feriduddin 'Attar

UVOD

Hvaljen neka je Gospodar svih svetova!

*Prestolje Svoje na vodi On je postavio,
sva zemaljska stvorenja On je stvorio,
Zemlju načini ovisnom, nebesima podari vladavinu;
Nebesa učini pokretnim, a Zemlju u prividnom mirovanju!
Nebeski svod poput šatora iznad Zemlje postavi
i bez stubova koji bih podržavali!
U šest dana sedam planeta stvori,
sa dva slova devet kupola nebeskih sačini.
U samom praiskonu dao je svetlost zvezdama
da bi noćima igrale svetlosnu igru po nebesima!
Telo je obdario raznim moćima,
a slobodnu pticu duše zarobi u grudima!*

*Kao znak pokornosti, more od vode sazda,
a planinske vrhove zaledi strahom nadahnutim
od Njega!*

*Čak i postelju mora On u prašinu pretvara,
od morskog kamenja rubine, a od krvi mošus stvara!
Vrhove oštre, ponosite, podari planinama
da bdiju, poput oštre sablje, nad prostranim
dolinama!
Ponekad On pregršt ruža vadi iz lica plamena,
ponekad postavi mostove iznad vodenih
naličja!*

*Svom neprijatelju sićušnog komarca je poslao
te je ovaj od njegovog uboda četiristo godina
patio!
U mudrosti svojoj paucima dade da pletu
mreže tanane,
i njima da najuzvišenije od svih ljudi zaštite!
Mravu je pojas stegao da jednoj dlaci slični,*

*a ipak u društvu mudrog Sulejmana on može
da se diči!*

*Podari mu halje crne, halje Abasida,
i ogrtač od brokata dostojn pauna!*

*Primitivši poderinu na sedžadi prirode,
podari joj dodir Božanstvene zakrpe!
Sablju nakapa bojom tulipana,
postelju lotosima od vodenih m
aglina sazda!
Postelju zemlje krolju natopi,
potom iz nje korale i rubine izvadi!
Sunce danju, a obnoć Mesec zemaljsku prašinu
slavi;
svo kretanje njihovo je samo odraz ljubavi!
Uzvišeni Gospodar je svetlost danu podario,
a noć tamnu u njeneo crnilo obavio!
Papagaju zlatnu ogrlicu darovao,
a pupavca vesnikom puta učinio!*

*Svod nebeski je kao ptica koja letu po emru Al-
laha
kucajuć' svojom glavom, kao čekićem, na vrata
Njegova.*

*Allah je nebesa sačinio u pokretu,
noć i dan se neprestano smenjuju.
Jednim dahom u ilovaču, čoveka je stvorio,
od malo vodene pare svet je sazdao!
Ponekad on putniku daje psa za vodiča,
a ponekad nam i obična mačka o tajnama puta
priča.
Psa je čovekovim prijateljem učinio
da bi i onaj lavljeg srca poniznost od njega
zadobio.*

*Ponekad On i običnom štapu snagu Sulejman-
ovu podari,
a ponekad i običnog mrava darom govora ob-
dari!
Štap lako u otrovnicu pretvara,
i tim istim štapom nevernike potapa!
Zvezde sjajne učvrsti On na nebesima,*

*i nakon što im svetlost zgasne, tu ih još održava.
Ponos Mesecu, Sunčevom vatrom ukroti,
u njoj on izgara, u njoj mora nestati!
Iz stene je kamilu izveo, zlatnom teletu glas podari!
U zimu sneg posrebri, u jesen lišće pozlati!*

*Lišćem On trn sakrije, bojom krvi ga oblije!
Jasminu darova četiri latice, a tulipanu crvene saruke!
Narcisovom čelu zlatnu krunu dade
te biserne kapi rose posu u njegovo svetište!
U misli o Stvoritelju pamet stane, razum se gubi,
zbog Njega se nebo okreće, zbog Njega Zemlja drhti!
Od ribljih leđa pa sve do sjajnog Meseca
o Njegovom postojanju svedoči svaka čestica!
Dubine zemaljske i nebeske visine
celom svojom snagom Njemu se dive.
Vetar, zemlju, vatru i krv On sačini,
u njima On tajne svoje obznani.*

*Uz pomoć malo vode ilovaču uobličići;
četrdeseto jutro udahnu joj dušu i tako ona oživi.
Potom mu podari razum da razlikuje stvari,
zatim znanje da bu znao rasuđivati.
Ali, nakon što čovek ove moći zadobi,
nemoć svoju prizna i čuđenje ga obavi.
On u čudu, a telo mu zauzeto
onim što je beskorisno, prolazno i nestalno.
I prijatelji i dušmani Njegovi na kraju moraju
glave pognuti,
nemoćni, u okovima kojim nas On u mudrosti
svojoj zarobi.
Mudrost Njegova beskrajno je začudna,
On nas okiva, a ipak stalno bdije nad nama.*

*Planinama, kao ekserima, još od praiskona
Zemlju pričvrsti,
i lice zemaljsko On umiva vodama mora.
Zemlju postavi na leđa bika, bika na leđa ribi,
a ribu ostavi u zraku, da u njemu lebdi!
Ali, na čemu je zrak utemeljen ako ne na praznini?*

*Dakle, sve ovo je ništa, ništa zistinu ne postoji!
Divi se, onda, svemu što tvoj Gospodar daje,
mada On sam tome važnost nikakvu ne pri-
daje.*

*Onaj koji vidi da ne postoji ništa osim Njegove
biti
zna isto tako, da osim Njega ničega nema niti
može biti.
Njegov Arš je na vodi, a svet na zraku počiva,
no mani se ti i vode i zraka, znaj: sve je u Al-
laha!*

*Arš Njegov i svet ovaj samo su amajlije,
znaj: sve je u Njegovoj ruci, sve ima prividno
postojanje.
Sav svet vidljivi i onaj skriveni,
samo Njemu pripada, u Njemu se sve gubi!
Osim Njega - ništa nije, niko Ga ne vidi!
Slepe su oči, mada je svet okupan sunčevom
svetlošću!
Ako bi Mu ugledao i najmanji deo, pamet bi
izgubio,
a ako bi Ga potpuno video, sebe bi izgubio!
Svi oni svesni neznanja i nemoći svoje
u poniznosti spram Njega ovako govore:
"O Ti, koji nisi viđen, a ipak obznanjuješ Svoje
postojanje,
samo Ti si postojeći, nema ništa osim Tebe!"*

*Duša je skrivena u telu, a Ti si u duši skriven,
O, Sakriveni u skrivenom, o Dušo duše!
Ti si dalje od svega, a svaka stvar se ogleda u
Tebi,
a Ti, o Neuporedivi, ogledaš se u svakoj stvari!
I budući da je boravište Tvoje čuvarima
okruženo,
O, Najuzvišeniji, kako da Ti se primaknemo!?
Ni razum ni um pristupa nemaju Tvojoj
suštini,
bit Tvoju ne poznaje niko, o Sakriveni!*

*O, Ti što si riznica skrivena,
ipak si se obznanio unutar insana!
Ljudski duh je nemoćan na tragu Tvoga postojanja,
i poslanici se gube u prašini puta Tvoga!*

*I mada je duši data mogućnost da Tvoje postojanje otkrije,
da li ću ikada pronaći put do Tvoje suštine?
Zato što si Večan i Savršen u Svome postojanju,
trajno si Ti svet ceo izbezumio!*

*O, Ti što si izvan i unutar duše,
i jesi i nisi sve što o Tebi govore!
Na dvoru Tvome razum se zbuni, gubi nit voodilju
koja bi ga usmeriti ka Tvome putu morala.
Ja jasno vidim čitav soemir u Tebi,
a ipak u ovom soetu Tebe ne vidim.
Na svemu je Tvoj otisak, ali nigde ga nema;
ostavio si samo za Se tajnu Svoga postojanja!
Ma koliko očiju da nebeski svod ima,
ne vidi ni atom prašine koji vodi do puta Tvoga.*

*Ni zemlja tu prašinu nije primetila,
mada je, u blu, njome glavu svoju zasula!
Iz ljubavi prema Tebi i Sunce je pamet napustila
te svake večeri o zemlju ono glavu svoju razbija!
I Mesec se pusti raspada zbot Tvoje ljubavi;
diveć Ti se on se puni pa potom svest izgubi!
Mora dignu svoje talase večno slaveći Te,
ali halje im se pokvase, a usne od nemoći osuše!
Na putu do Tebe planine zaostanu u nemoći,
zaglibljene poput slamki sena u vlažnoj zemlji!
Zbog ljubavi Tvoje vatra se rasplamsala
i visoko vinula na plamenu Tvojih stopala!
Bez Tebe vetar nema ni nogu ni glave;
pa merka zrak ko na dlanu malo prašine.
Dok je god srce svih voda bilo vođeno,
u zaleđu ljubavi Tvoje ono je ostalo.
Poput prašine puta i ja kopnim pred vratima Tvojim;
glava mi je zasuta pepelom, telo u prašini.*

*I šta još reći o Tebi, koji Se ne daš opisati?
I kako da Te opišem kada si Onaj Neznani?*

*O, srce, ako želiš da dosegneš početak razumevanja,
moraš se uputiti duhovnim stazama znanja.*

*No na tom putu ne zveraj unaokolo,
put je pun opasnosti, kroči oprezno!
Osmotri dobro one koji su do Njega stigli;
na putu su se uzajamno podupirali.
Za svaki atom tu postoje druga vrata,
iza svakog atoma otkriva se put do Njega.
A šta si to ti razumeo da bi se tim putem zaputio
i da bi jednom pred vrata Njegova stigao?
Da bi spoznali sebe, morate umreti stotinu puta;
sobom nećete Njega spoznati, već samo Njegovim očima!
Put do Sebe samo On sam otvara;
ljudska mudrost tu nema pristupa.
Znanje o Njemu nije na usnama govornika;
znanje i neznanje su ovde bez dobitka.
Znanje i neznanje su ovde isti
jer to Biće se ne može objasniti ni' opisati.
Mišljenja ljudi o Njemu su samo proizvod mašte;
nećete izvući zaključak iz onoga što oni govore.
Bilo to dobro ili bilo to loše,
samo je proizvod pameti njihove.*

*Allah je iznad znanja i bilo kakvih dokaza,
ničim se ne može obuhvatiti veličanstvenost Njegova!
Od traga Njegovog nisu ništa našli;
do Njega nema drugog puta osim Predanosti!
Svaki čovek, hteo-ne hteo, nema druge mogućnosti,
svako Uzvišenog Gospodara na kraju mora priznati!
Bića stvorena od atoma oba sveta nisu drugo do li tvoja nagađanja.
Sve što ti znaš bez Njega proizišlo je samo iz tvojih maštarija.
Reći su nesavršene i ne mogu doseći Njegove visine;
pa kako onda duša jadna do Njega da se vine?
Razum ne može ni razmišljati o Njegovom zatu*,
duša je tu neutješna, srce okupano svojom krolju.
O, ti koji ceniš istinu, u ovom ne traži nikakvu poredbu;*

biće Njegovo, kome nema ravnog, opovrgava to potpuno!

Slava Njegova pokorila je i razum i dušu, oboje su izgubljeni u teškom zaprepašćenju! Pa ni verovesnici ni poslanici Nisu Ga mogli razumeti

te su glava pognutih u prašinu, ponizno govorili:

“Nismo Te spoznali onako kako Ti dolikuje, nismo Te spoznali Onakvim kakva jesi!”

I ko sam je, na kraju krajeva, da laskam sebi da poznam Njega? Milošću Njegovom spoznaju Ga oni koji Ga traže, budući da samo On postoji, ljubav se samo Njemu daje.

More kipi neprestano Njega slaveći, ali ti to ne razumeš i boraviš u stalnoj neizvesnosti.

Onaj koji u ovom moru ne uspe pronaći suštinu,

svoje biće gubi i nalazi samo prazninu.

Ne govori ništa o tom Biću ako ti se samo ne pokaže;

mada je On iznad svih znakova, o Njemu ne postoji objašnjenje.

Niko Ga ne poznaje, niti je iko trag Njegov našao,

stoga iščezni pred Njime, u tome je savršenstvo.

Izgubi se u Njemu da bi u tu tajnu pronikao; sve ostalo je magla, isprazno i suvišno.

Od dvojnosti beži, uđi u jedinstvo, imaj jedno srce, jednu kibli, Lice jedno!

O, neuki sine Božanskog halife na zemlji, prvog čoveka,

nastoji da stekneš duhovno znanje svoga oca!

Sva bića koja Gospodar stvori iz ničega iz zahvalnosti su Mu na sedždu padati morala!

Kada On, Veličanstveni, stvori Adema, ispred njega ukloni zastor od hiljadu velova!

Reče: “O, Ademe, budi more dobrote!

Sva stvorenja Mi sedždu čine, neka je sad tebi učine!”

Onaj koji ne htede učiniti od meleka bi unižen u šejtana; tada bi proklet i bijahu mu uskraćene tajne znanja.

Lice njegovo pocrne te on reče Uzvišenom Gospodaru:

“Ne napuštaj me, o Ti koji poseduješ svu slobodu!”

Reče On: “Proketniče, znaj da je Adem moj poslanik i

gospodar prirode,

danas padaj pred njim ničice, a sutra dobru njegovom nadaj se!”

Kada ruh bi spojen sa telom, on deo svega i tad ostade;

deo postade, a celina ostade, tako divno čudo još niko ne vide!

Mi ne znamo, nit' razumemo ni deo naše duše; o tome nema bolje reči od tišine.

Mnogi poznaju površinu mora, al' mu ne znaju dubine;

ovaj svet je samo amajlija pokrivena Njime.

Blago ćete pronaći kad amajlija nestane, duša će se otkriti kada se telo smiri i prevaziđe.

Ali i duša tvoja je tek nova amajlija,

nova tajna dublje suštine;

zato sledi put na koji ću ti ukazati, al' ne pitaj za objašnjenje.

Za ovu bolest leka ne traži, mnogi nestase u tome moru

bez dna,

mnogi zalutaše u njegovim dubinama, ne osta od njih ni

spomena.

U tom širokom moru ovaj svet je samo atom, a atom svet

jedan,

i niko ne zna šta je tu vrednije, dragulj il' kamičak običan.

Stavili smo na kocku život, razum, dušu i veru,

ne bismo li shvatili bit jednom atomu.

Zato, čvrsto zaveži usne svoje, ne traži ni du-njaluk ni

Božansko prestolje;

*pitaj koga hoćeš, al' niko ne poznaje ni bit
jedne čestice!*

*Nebesa su samo izvornuta kupola bez istinske
postojanosti;
ona u isto vreme miruju i mogu se kretati!
Lako se izgubiti u razmišljanju o toj misteriji;
to je zastor preko zastora, tajna u tajni!
I šta je za takvu jednu Tajnu plavi svod nebesa,
kojima se glava okreće i neprestano gube sto-
pala?
Možeš li proniknuti šta je iza tog zastora,
o, ti što godinama, bez glave i tela, bespomoćno
kružiš oko tih Vrata?
Kad ni nebesa ne poznaju tajnu, zastorom
skrivenu,
zar ona može biti otkrivena jednom slabašnom
stvoarenju?
Svet očajan i zbunjen nema drugog puta do
čuđenja,
jer to je stvar bez sredine, bez početka i kraja.
Mi smo samo kao figure na zidu naslikane,
i sve što možemo je da iz očaja sebi grizemo
ruke!*

*Seti se onih koji su pre nas hodili Stazama
Duha,
nađoše li išta drugo doli nemoći i čuđenja?
Gle šta se dogodilo Ademu i koliko je godina
proveo
u tugovanju!
Razmišljaj o Nuhu i koliko je morao propatiti
od
nepravednih ruku!
A šta je sa Ibrahimom koji je bio pun ljubavi
prema
Gospodaru?
Izložen je bio mukama i potom bačen u vatru!
Seti se Ismaila koji je trebalo da bude žrtvovan
na putu Božanske ljubavi,
seti se Jakuba koji lijući suze za sinom oslepi!
Seti se Jusufa koji nije bio zaboravljen ni u
moći
ni u ropstvu,
postojan ostade i u tamnici i u bunaru!
Potom se priseti, na zemlju prostrtog,
strpljivog Ejuba;*

*trebao je postati hrana vukovima i crvima!
Seti se Junusa koji zaluta od Pravoga puta;
u riblju utrobu pade sa svetlog Meseca!
Prati Musaa od njegovog rođenja, u bešici
druvenoj;
sanduk mu beše kašika, a staratelj Faraon!
Seti se Davuda koji je sebi pancir ispleo;
pogled je njegov, plamenim uzdasima srca,
gvožđe poput voska topio!
Seti se Sulejmana čiji prsten jedan džin
ukrade!
Seti se Zekerijaha u naručju ljubavi Božanske!
Zanet tom ljubavlju on ni reči ne izgovori
dok su mu glavu od tela rastavljali!
A šta je tek sa Jahjom prezrenim od ljudi,
čiju su glavu na tacni nosili?
Razmišljaj u čudu o Isau, seti se
kako od ruku jehudija on spašen beše!
I najzad, seti se koliko je propatio Muhammed,
najveći od poslanika,
od nepravednih ruku mušrika!
Pa zar smatraš da je leko doseć' znanje o
suštini?
To ništa manje nije nego li umreti za sve ove
stvari!
I šta još reći kad više nema šta da se kaže,
i nijedne ruže na grmu ne ostade?
O, mudrosti! Nisi više od balava deteta;
pamet, čak i onih starih, lako na putu zaluta!
A kako ću onda ja doći do suštine?
A ako stignem, hoću l' proći kroz vrata Istine?
O, Uzvišeni Stvoritelju, dušu moju oživi;
vernici i nevernici su svejedno ogrezli u krvi!
Glava moja se okreće poput plavih nebesa;
ja nisam bez nade, ali nemam više strpljenja!
O ahbabi moji!
Želeo bih dan i noć ove reči ponavljati.
Tako da čežnju za Istinom ne izgubite,
I večno u potrazi za Njime živite!*

Okupljanje ptica

Obraćanje pupavcu

*Dobro nam došao, pupavče dragi! Ti vođa nam
budi,*

čuli smo da ti i kralj Sulejman službu ponudi!
I da si poruke nosio tajne sa njegovih svetlih
dvora
U daleke dvora dražesne Šebe, preko gora i
mora!
On jezik ti znaše, a ti srce njegovo;
Pod njegovim skutom si mudrost izučio!
Šejtana u lancima držiš u tamnici crnoj;
Zbog toga si i sultansku krunu dokučio!

Obraćanje zebi

I ti si nam dobro došla zebo! Pa, hajde nam
zapevaj!
Oživi nam mrtva srca, uvedi nas u taj raj!
Zar ne vide i ti, poput Muse, plamen što za
nebom žudi?
Put Sinajske gore, ptico, i ti svoja krila pusti!
Kao i on, ne dozvoli da te ščepa zlobna ruka.
Ka najvišem cilju stremi, oslobodi se svih
muka!
Tu ćeš prozret mudrost tajnu, mnoge tajne
reči;
Okom bez oka, uhom bez uha, kreni ka najvišoj
sreći!

Obraćanje papigi

Dobro došla i ti papigo, sa visokih grana u
raju,
Pera su tvoja čudne lepote, u čudnome sjaju!
Od žive je vatre ogrlica tvoja, od žestokog pla-
mena;
Ni tvoj rajski ogrtač spasti te ne može od tog
čudnog
Znamena!
Jer biseri njeni u džehenem vode! Eh, kad bi
mogla uteći,
I kao Ibrahim kandže Nimruda izbeći!
Ni vatra u vatri neće te peći odrubiš li glavu
Nimrudu;
Tad straha će nestati, sjaj lažnih bisera pres-
tati;
Hrka pravog znanja daće ti slobodu!

Obraćanje jarebici

Obro došla i ti, jarebici! Gordost svoju ti
prosipaš,
No mudrost tajnu, sa najviših gora, ti ne
poimaš!
Nebom kud letiš nek radost odzvanja;
Sretna poleti ka tajnama znanja!
Krilima poravnaj planinu gordoga jata,
Iz te ruine rodiće se kamila od zlata!
Iz kopita njenih potočić će poteći,
Od meda i mleka, sve veći i veći!
Zajaši devu, i na kraju tog puta
Salih će te sviti ispod svoga skuta!

Obraćanje sokolu

Dobro nam došao, kraljevski sokole! Reci, do
kada
tvoja duša će plaha u hiru slobode da strada?
Ljubav te zove. Svog magarca sveži,
pokori se Rabbu, a od mazge beži!
Pametovanje odbaci, ljubavi se predaj,
u jednoj zerri aška svu večnost sagledaj!
Razbij hrabro okove svoga nižeg bića,
pronađi mir u tamnoj pećini jedinstva!
O, kako je lijepo u tom miru boraviti,
Naš Poslanik tu će ti se pridružiti!

Obraćanje prepelici

Dobro nam došla i ti, prepelice! Hvaljena neka
bude jer si čula
zov ljubavi Božanske iz nebeskih čula!
Ljubav je zapjevala i u tvojoj duši;
Samo ljubav nefs može da uguši!
Nefs je vir u kojem životi naši tonu;
izbjegni propast sada kad poznaješ tajnu!
Kao što je Isa svog magarca jahao,
zajaši ga i ti pa makar i njakao!
Nek' lukavi nefš tegli i nek se pokori,
dušu svoju očisti, nefsa svog sagori!
Nek ti Isaovo čisto srce bude uzor, dika;
odagnaj zlog nefsa ispred svog vidika!
Nema ti druge, nefsa moraš sagoriti,
pa će se onda vrata nebeska otvoriti!

Obraćanje slavuju

Pozdrav i tebi, slavuju dragi! Hoćeš li nam pjesmu dati

o bolima ljubavi od kojih ašik pati?

Pusti uzdah kao Davud u srcu ružičnjaka; zbog tog bola ljudska srca ostaju bez daha!

Pjevaj kao Davud, pjesmom nas osnaži, put pokaži! O, rastjeraj sve zamke i laži!

Nefs je čudna hrka satkana od čelika; snagom svoga aška u vosak pretvori ga! Aškom slavnog Davuda taj čelik rastvori, Nefs svoj pokori, u ašku sav sagori!

Obraćanje paunu

Pozdrav i tebi, paune, u džennetu što bješe dok te glatke otrovnice iz njega ne oteše!

Zavedoše te na put prokletog šejtana, izbaciše te iz dženetu toga kobnog dana!

Crnom tminom zacrnije nezrelo ti srce, a u tvojoj cvijetnoj bašči pocrni i sunce.

Sve dok ne uspiješ crnu guju satrati, tajni naših posvećenik zar ti možeš biti?

Zbaci vrağa sa sebe i taj mamac kleti! Adem će te u džennetu opet zavoljeti!

Obraćanje fazanu

Dobro nam došao i ti, fazanu, što gledaš gore; ti u izvor srca gledaj uronjen u more!

Avaj! Ti si zarobljen u prljavom bunaru, Džehenem se zaljubio u tu tamnu baru!

Poput Jusufa izbavi se iz mračnog bunara; u Egiptu čekat će te prijestolje i slava.

Ja l' ćeš zarad prljavog bunara vječnost prokockati,

Ja l' zajedno s Jusufom u Egiptu carevati?

Obraćanje golubu

Dobro nam došao, golube, što radosno žudiš u visine da se vineš, al' se iz sna budiš!

Srca tugom ojađenog koje o Junusu pita, zarobljenom kao i ti u trbuhu kita!

Nefs tvoj te progutao za lični užitak; dokle misliš i ti piti taj gorki napitak?!

Zar mu nećeš odrubiti tu lukavu glavu, putem lune poletjeti nebeskom beskraju? Izbjegni to čudovište i jaran postani, sa Junusom samim u moru vječnosti.

Obraćanje grlici

Dobro došla, grlice, što gugućeš plaho, dok sa neba ne prospu ti bisere i blago.

Avaj, kako li si samo ti nezahvalna, a niska odanost oko vrata ti vezana!

Ti radosna živiš u raju nemara, u moru samoljublja i bez pravog dara!

Kada ćeš se, jadna, sebičluka proći i istinskim putem svome Rabbu poći?

Po tom putu znanja i sam Hidir brodi; ka izvoru vječnosti on će da te vodi.

Obraćanje jastrebu

Dobro došao, jastrebe, visinama što vladaš, no sa ćukom ti pognutim potom nisko padaš!

Zar ne znadeš da u bol i krv moraš potonuti ako želiš Rabbu svome dobar sluga biti?

Šta si ti do truhlo tijelo, komad mesine, mrežom mutnog dunjaluka odvojen od istine?

Ma prođi sve svijeta ovog i onog poslije njega, zbaci svoju kukuljicu, slobodan od svega!

Kad se prođeš oba svijeta, tek ćeš onda znati, šta ti ruka Zulkarnejna tada može dati!

Obraćanje zlatnoj zebi

Dobro došla, zlatna zebo, neka tvoja vatra bude znamen žudnje silne, unutarnjeg rata!

Ma šta bude, neka bude, gori u tom plamu, svoje oči, dušu sklopi za zemaljsku tamu!

I dok goriš i osjećaš taj pakao ljuti, ljubav će ti zbog tog svoju Mašuk da uputi!

Kad ti tajne On otkrije, proći će te muke, da oživiš, život predaj u Njegove ruke.

I na kraju, bit ćeš potpun, savršenstvo znati; tebe više neće biti, Allah će ostati!

Preveo Ahmed Ananda